

N:o 144.

Af herr **S. J. Boëthius**, om skrifvelse till Kongl. Maj:t
angående ändrade bestämmelser i fråga om straff för
förseelser mot värnpligtslagen.

I motion n:o 33 till Andra Kammaren vid 1893 års riksdag, i hvilken motion sex af kammarens ledamöter instämde, förslog herr *C. Palm*:

»att Riksdagen må i skrifvelse till Konungen anhålla, att Konungen må taga under öfvervägande, huruvida icke de böter, som ådömas enligt gällande värnpligtslag, må vid bristande tillgång, i stället för att förvandlas enligt allmän lag, aftjenas genom viss ökning af den tid, under hvilken den bötfälde skall undergå vapenöfning, samt, derest sådant lämpligen finnes kunna ske, derom inkomma med förslag till Riksdagen.»

Såsom skäl härför anförde motionären, att under åren 1887—1891 icke mindre än 4,693 värnpligtige fått genom fängelsestraff aftjena böter för öfverträdelse af värnpligtslagens stadganden (om anmälningar, inställelse vid inskrifning, mönstring och vapenöfning), nemligen:

1887	507
1888	1,321
1889	1,083
1890	918
1891	864

Att så många af våra vapenföra ynglingar få göra sin första bekantskap med värnpligten genom att sättas i fängelse, ansåg motionären icke bidra till en rätt uppfattning af deras skyldigheter mot fosterlandet, hvarjemte, enligt hans åsigt, ett sådant slösande med fängelsestraff för förseelser, hvilka af allmänna opinionen icke erkännas såsom verkliga för-

brytelser, vore egnadt att nedsätta fängelsestraffens anseende, på samma gång staten derigenom betungades med betydande kostnader.

I hvilken riktning reformen borde gå, ansåg motionären riktigt angifvet i ett af chefen för fängvården i februari 1890 till regeringen inlemnadt memorial, hvori bland annat yttras:

»Derest icke de för ifrågavarande försummelse ådömda böter kunna aftjenas i särskilda militärrarrester, förefaller det mig såsom väl värdt att öfverväga, huruvida icke påföljden för dessa uteblifvanden kunde sättas i utsträckta skyldigheter inom värnpligtsområdet, vare sig genom förlängd tjänstetid eller annorledes, hellre än att allt fortfarande låta, på sätt nu eger rum, fängelserna blifva för en stor del af den värnpligtiga ungdomen ett slags förskolor för dess utbildning till fosterlandets försvar.»

Lagutskottet, till hvilket motionen hänvisades, fann förslaget »särdeles behjertansvärdt», och den straff-form, motionären förslagsvis förordad, »beaktansvärd», men befarade, att ett likartadt genomförande af densamma möjligen kunde möta svårigheter af praktisk art och föranleda rubbningar af den för de olika vapenslagen och fördelningarna inom armén gällande tjänstgöringstid och dylikt; den för armén gällande disciplinstadgan kunde visserligen enligt utskottets mening lemna god ledning vid träffandet af det val förslagets antagande nödvändiggjorde, men utskottet tilltrorde sig dock icke att i sådant hänseende göra något bestämdt uttalande, utan ansåg sig därför »bäst främja motionens syfte» genom att hemställa:

»att Riksdagen måtte i skrifvelse anhålla, att Kongl. Maj:t ville taga under öfvervägande, huruvida icke förändrade föreskrifter i fråga om förvandling af böter, ådömda enligt värnpligtslagen, må anses erforderliga, och derefter till Riksdagen afgifva det förslag i ämnet, hvartill anledning må förefinnas».

Emot utskottets beslut reserverade sig utan angifvande af motivet herrar *Fröberg* och *Claëson* från Första Kammaren, af hvilka dock den sistnämnde under diskussionen i nämnda kammare upplyste, att hvad som föranledt hans reservation var:

att böternas utbyte mot förlängd vapenöfning möjligen kunde medföra den föreställningen, att värnpligtslagens fullgörande vore ett ondt;

att, om några värnpligtige finge erlägga böter och andra erhöle förlängd öfningstid, detta kunde synas innebära ett återupplifvande af friköpningsrätten; samt

att motionärens statistik visade en tillbakagång i det öfverklagade missförhållandet.

Af ledamoten af Andra Kammaren herr *J. Anderson* afgafs deremot en motiverad reservation, hvori visserligen erkändes, att motionen ginge i

den rätta riktningen, men meddelades, att reservanten yrkat afslag på den samma, emedan enligt hans åsigt »lika förbrytelser mot värnpligtslagen böra drabbas af lika påföljd, och lagutskottet icke eger att utöfver hvad motionen föranleder till göra några framställningar». Reservanten uttalade emellertid en förhoppning, »att motionären eller någon annan vid nästa riksdag skall framkomma med förslag, att alla förbrytelser af värnpligtig mot nämnda lag skola bestraffas genom ökad antal öfningsdagar, vare sig fortsättning af pågående öfningar eller särskild inställelse under något af de påföljande åren».

Då ärendet den 18 februari förekom i Första Kammaren, framställdes (af friherre *B. A. Leijonhufvud* och *H. Falk*) från militärisk synpunkt betänkligheter mot böternas förvandling till förlängd vapenöfning, men antyddes, att motionens syfte lämpligen kunde vinnas genom böternas aftjenande i militärrarrest, hvaremot herr *P. A. Bergström* påpekade den möjligheten, att böterna kunde gäldas med de värnpligtiges dagafföning, och sedan lagutskottets dåvarande ordförande, numera chefen för kongl. justitiedepartementet, under erkännande af att det i motionen anmärkta missförhållandet behöfde afhjelpas, förordat utskottets förslag, blef detta utan votering af kammaren bifallet.

Vid ärendets behandling i Andra Kammaren samma dag uttalade sig alla, som uppträdde i frågan, för motionens syfte. En talare (herr *C. Ericson*) befarade emellertid; att, om i värnpligtslagen insattes ordet »vapenöfning» i stället för »fängelse», vapenöfning i den allmänna rättsuppfattningen kommer att ingå såsom en mer eller mindre nedsättande straffart, hvarför han framkastade tanken att böterna borde aftjenas genom arbete på mötesplatsen efter mötets slut.

Å andra sidan anfördes (af greve *Hamilton*), att, »om man tager bort en straffart just därför att man anser den vanhedrande och sätter en annan i dess ställe, så följer väl icke deraf, att denna nya straffart också skall vara vanhedrande». I enlighet med sin uppfattning, att såväl utskottets förslag som motionen icke ginge tillräckligt långt, då de medgäfvade olika straff för samma brott, yrkade reservanten herr *Anderson* afslag å utskottets hemställan och fann understöd af flere talare, bland hvilka vice talmannen herr *A. P. Danielson* äfven gjorde gällande, att man borde vänta någon tid, innan en så nyss antagen lag som värnpligtslagen ändrades; det kunde nemligen tänkas, att de ifrågavarande öfverträdelsernas antal kunde sjunka, i mån af att lagen blefve mera känd och tillämpad.

Resultatet blef också att kammaren med 130 röster mot 61 afslog utskottets hemställan.

Den under ärendets behandling från flera håll uttalade förhoppningen,

att frågan med första skulle genom en ny motion bringas under Riksdagens pröfning, har icke gått i fullbordan, och under en tid af fem år har ny erfarenhet kunnat vinnas, huruvida det ifrågavarande missförhållandet verkligen är på väg att af sig sjelf upphöra.

Uppgifter, som jag erhållit från kongl. fångvårdsstyrelsen (se bil.), tyda på att motsatsen snarare är att befara. Under det att antalet bötesfångar af ifrågavarande slag 1891 utgjorde 864 (se ofvan), ställer sig statistiken för åren 1892—1896 på följande sätt:

1892	905
1893	821
1894	1,145
1895	908
1896	940

Under sådana förhållanden synes tiden vara inne att söka åstadkomma en annan ordning än den nuvarande, hvilken — oafsedt det för fosterlandskänslan upprörande i kombinationen värnpligt och fängelse för bortåt 1,000 ynglingar årligen — äfven innebär allvarliga vådor. Fattas inspärning i anstalter, afsedda för verkliga brottslingar, såsom en skam, så är det nemligen obilligt att med sådant slags fängelse bestraffa förseelser, som ofta torde bero blott af okunnighet eller låt vara slarf, och för mången yngling kan resultatet af en dylik bestraffning blifva ett förslöande af hans hederskänsla, hvarigenom han införes på brottets bana. Leder åter detta olämpliga och öfverdrifna användande af fängelsestraff — och detta torde vara det vanliga — till att fängelsestraffet förlorar sin afskräckande karakter, så är detta från samhällsordningens synpunkt ytterst beklagligt.

Hvad angår sättet för frågans lösning, torde detta kräfva en utredning, som endast regeringen kan åstadkomma, och, liksom motionären och lagutskottet 1893, anser därför äfven jag mig blott böra föreslå, att Riksdagen begär en sådan utredning. Vid förra tillfället strandade emellertid det hela på frågan, huruvida böternas utbytande mot annan straffart skulle vara obligatoriskt, d. v. s. bötesstraffet i detta fall borde helt och hållet afskaffas. För min del skulle jag ej hafva något emot att så skedde, men jag befarar att, om förslaget nu formuleras på sådant sätt, detta möjligen kan medföra samma följd, som den motsatta formuleringen förra gången medförde, eller att kamrarne stanna i olika beslut och dermed hela den viktiga utredningen förhindras; därför synes mig Riksdagens hemställan böra göras så vid, att båda möjligheterna rymmas derinom.

Äfven af ett annat skäl anser jag, att Riksdagen vid sin hemställan om utredning ej bör endast uttala sig för antingen ett partielt eller ett

fullständigt utbytande af bötesstraff mot annan straffart. Den af landshöfding *Bergström* 1893 framkastade tanken, att bötesstraffen böra bibehållas, men böterna utgå af de värnpligtiges innestående dagaflöningsmedel, synes nemligen äfven böra komma under ompröfning. Visserligen kan detta blott tillämpas på dem, som verkligen fullgöra värnpligten, och om man icke stadgar, att den på sparbanksböcker insatta delen af dagaflöningen bör innestå, tills de värnpliktige fullgjort sina mönstringar, kunna ej heller dessa medel med säkerhet påräknas annat än för gäldande af böter för försummad inskrifning och inställelse till vapenöfning; men i många fall blefve dock på detta sätt påföljden lika för de försumlige, undvekes fängelsestraffet och undginges den orimligheten, att personer, som faktiskt hafva medel innestående hos statsverket, till stor kostnad för detta behandlas såsom medellösa.

På grund af hvad som sålunda blifvit anfördt, får jag vördsamt föreslå,

att Riksdagen genom skrifvelse måtte anhålla, att Kongl. Maj:t ville låta utreda, huruvida ej genom förändrade bestämmelser i värnpligtslagen det missförhållandet må kunna rättas, att en stor del af den värnpliktiga ungdomen straffas med fängelsestraff för förseelser mot värnpligtslagen, samt att Kongl. Maj:t der efter ville till Riksdagen göra den framställning, hvartill en dylik utredning finnes böra föranleda.

Om remiss till lagutskottet anhålles.

Stockholm den 28 januari 1898.

S. J. Boëthius.

Uppgift

å antalet personer, som vid rikets läns- och kronocellfångelser undergått förvandlingsstraff för böter, ådömda dels (hvad angår år 1886) jemlikt art. IV i kongl. kungörelsen den 3 november 1860 angående den allmänna beväringen, dels jemlikt art. VIII i värnpligtslagen den 5 juni 1885.

	1886	1887	1888	1889	1890	1891	1892	1893	1894	1895	1896
Stockholms stads ransakningsfångelse	33	23	129	97	189	201	194	149	198	124	140
Stockholms länsfångelse	—	5	33	25	8	13	11	13	27	30	21
Norrtegel kronohäkte	—	4	12	10	6	11	16	14	5	2	4
Uppsala länsfångelse	—	3	23	13	5	15	10	16	6	6	8
Södermanlands d:o	—	—	5	2	5	3	—	2	3	4	2
Eskilstuna kronohäkte	3	4	8	10	3	9	8	5	11	5	12
Östergötlands länsfångelse	—	6	12	11	8	9	4	10	7	13	4
Norrköpings kronohäkte	1	2	6	21	14	7	10	10	11	14	23
Kisa d:o	—	1	—	—	—	1	—	—	2	1	1
Jönköpings länsfångelse	3	18	23	22	12	13	24	7	11	10	13
Kronobergs d:o	1	5	23	33	22	21	11	8	21	13	9
Kalmar d:o	59	62	99	67	64	49	46	37	60	47	44
Vesterviks kronohäkte	3	6	5	6	7	4	10	10	10	7	15
Gotlands länsfångelse	—	—	3	4	9	7	4	2	8	9	5
Blekinge d:o	25	48	127	93	76	70	76	56	126	70	72
Karlshamns kronohäkte	2	15	48	42	31	29	14	21	39	40	44
Kristianstads länsfångelse	3	11	57	36	21	21	12	17	21	7	20
Engelholms kronohäkte	—	9	41	23	10	8	8	5	12	5	4
Malmöhus länsfångelse	—	18	58	31	28	25	33	30	31	16	35
Ystads kronohäkte	1	6	26	14	16	8	11	3	10	6	7
Landskrona d:o	—	7	33	34	28	23	16	20	29	28	26
Hallands länsfångelse	3	1	19	34	15	9	7	4	9	7	9
Varbergs kronohäkte	4	5	19	20	6	10	5	3	5	3	7
Kungsbacka d:o	—	4	—	12	9	4	5	2	—	6	5
Göteborgs och Bohus länsfångelse	—	5	52	62	43	39	59	47	62	21	40
Uddevalla kronohäkte	36	25	34	25	28	11	21	12	32	11	25
Svanesunds d:o	—	7	16	10	6	4	6	5	11	14	11
Elfsborgs länsfångelse	24	3	32	51	28	22	11	24	17	29	28
Skaraborgs d:o	3	4	27	47	22	16	19	9	28	11	17
Vermlands d:o	—	42	43	11	20	14	19	21	29	20	25
Örebro d:o	1	2	22	10	4	7	11	4	11	12	7
Vestmanlands d:o	—	2	10	8	6	7	6	8	6	19	7
Kopparbergs d:o	3	4	68	17	13	26	23	21	27	20	30
Gefleborgs d:o	—	18	33	42	34	37	44	36	55	56	37
Hudiksvalls kronohäkte	5	9	12	10	6	4	17	17	4	5	11
Vesternorrlands länsfångelse	5	20	26	22	15	17	17	22	27	23	25
Sundsvalls kronohäkte	—	16	36	29	32	30	33	69	63	61	60
Jemtlands länsfångelse	2	23	37	14	15	11	20	11	22	20	13
Vesterbottens d:o	1	3	7	3	1	2	9	5	8	11	14
Skellefteå kronohäkte	1	4	9	7	6	2	4	7	7	14	7
Lycksele d:o	—	5	7	3	3	1	4	5	14	13	8
Norrbottnens länsfångelse	3	5	14	16	17	9	8	9	19	22	22
Haparanda kronohäkte	8	20	10	13	6	13	8	10	11	16	12
Pajala d:o	—	26	17	23	21	22	31	35	28	37	11
Summa	233	507	1,321	1,083	918	864	905	821	1,145	908	940